

Miljösamverkan
Sverige

Uppföljning av tillsyns- kampanj

Provtagning och flödesmätning vid avlopps-
reningsverk

Februari 2021

Länsstyrelserna

Huvudmän

Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Jordbruksverket samt Havs- och vattenmyndigheten

Webbplats

www.miljosamverkansverige.se

E-postadress

miljosamverkansverige@lansstyrelsen.se

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	5
Upplägg av tillsynskampanj.....	6
Planering	6
Testkampanj	6
Genomförande.....	6
Uppföljning	6
Uppföljning av tillsynskampanj	7
Övergripande	7
Resultat	8
Resultat av tillsyn	8
Synpunkter på tillsynskampanj, handläggarsöd och checklista	10
Slutsatser.....	16
Resultat av tillsyn	16
Handläggarsöd och checklista	16
FAQ Frågor och svar.....	17
Upplägg av tillsynskampanj.....	17
Utblick	18

Bilaga 1 Tillsynsmyndigheter som svarat på enkäten

Bilaga 2 Enkätfrågorna

Sammanfattning

Miljösamverkan Sverige har genomfört projektet ”Provtagning och flödesmätning vid avloppsreningsverk”. Projektet har tagit fram ett handläggarstöd med tillhörande checklista samt genomfört en tillsynskampanj. Arbetet inleddes i maj 2019 och avslutades i februari 2021. Projekttiden har förlängts i två omgångar med anledning av pandemin.

Målgrupp för projektet har varit tillsynshandläggare för tillståndspliktiga avloppsreningsanläggningar, både på länsstyrelsenivå och kommunal nivå. Efter att tillsynskampanjen avslutades har deltagarna uppmanats att svara på en uppföljande enkät.

Enligt Svenska miljörapporteringsportalen (SMP) finns 451 tillståndspliktiga avloppsreningsverk i Sverige. Nära hälften (46 %) av alla tillståndspliktiga reningsverk i Sverige har tillsynats under kampanjen, vilket ger en bra representation av reningsverken. Därför bedöms resultaten återspegla tillståndet för reningsverken rent allmänt i Sverige.

En tredjedel (30 %) av tillsynade reningsverk har bristande flödesmätning. Det kan dock vara svårt att granska mätosäkerheten i flödesmätningen varför konstaterade brister i första hand gäller avsaknad av rutiner och att flödesmätning saknas.

Provtagning är betydligt enklare att granska jämfört med flödesmätning och hälften (50 %) av de tillsynade reningsverken har brister. Den vanligaste rapporterade bristen är ”Annat”, men dessvärre har inte fritextsvaret med skäl för detta kommit med i enkäten. Andra vanliga brister är att provtagningsutrustningen inte är rengjord, att provhanteringen inte är korrekt, att det finns brister gällande provtagningsschema och att det saknas dokumentation.

Det bedöms som oroande att det är så pass stora brister vid provtagningen, eftersom detta kan få stora konsekvenser för uppfyllandet av villkor i tillstånd samt krav i avloppsdirektivet. En korrekt flödesmätning är också direkt avgörande för detta. Dessutom är det nödvändigt att flödesmätning och provtagning är korrekt för att kunna drifva ett avloppsreningsverk och bedöma dess process.

Det är tydligt att det funnits ett behov av handläggarstöd och checklista i tillsynen av provtagning och flödesmätning vid avloppsreningsverk. Behovet upplevs ha funnits hos både kommuner och länsstyrelser. Utifrån de synpunkter som framkommit i den uppföljande enkäten framgår att de flesta varit mycket nöjda med både handläggarstödet och checklistan.

Inför kampanjen upprättades en resursbrevlåda för deltagarna i syfte att ställa frågor om kampanjen och tillämpningen av handläggarstödet och checklistan. Vår bedömning vid slutet av kampanjen är att brevlådan användes flitigt för stöd vid tillämpningen.

Genomgående av de svar vi fått in förstår vi att tillsynskampanjen varit uppskattad. Många trycker på att det är bra att tillsynen avgränsades till en viss fråga och att kampanjen var landsomfattande. Tillståndspliktiga avloppsreningsanläggningar finns i hela landet och många kommuner har delegation på denna tillsyn. Tillsyn av provtagning och flödesmätning uppfattas också som en svår fråga att bedriva tillsyn över varför en tillsynskampanj är ett led i att få tillsynen mer lika över landet.

Pandemin har påverkat arbetet i allra högsta grad. En kampanj som var tänkt att genomföras under en kort och begränsad tid av två månader sträckte till slut ut sig över drygt tio månader. Vi konstaterar att den förlängda kampanjtiden i det stora hela ändå varit till gagn för genomförandet.

Projektet ”Provtagning och flödesmätning vid avloppsreningsverk” initierades ursprungligen av samverkansgruppen inom avlopp mellan Naturvårdsverket och deltagande länsstyrelser. Samverkansgruppen har sitt ursprung i den bristande efterlevnaden av avloppsdirektivet gällande tillståndspliktiga avloppsreningsverk i Sverige. Tillsyn och vägledning inom avlopp kommer fortsatt ha en viktig roll då stora förändringar förestår inom avloppsområdet.

Inledning

Länsstyrelserna har vid tillsyn uppmärksammat problem med provtagning och flödesmätning vid avloppsreningsanläggningar. De har även konstaterat att det finns brister i vägledningen för hur tillsyner ska bedrivas och att verksamhetsutövarna i vissa fall har bristfällig kunskap. Detta får i sin tur stora konsekvenser för Sveriges uppfyllande av Naturvårdsverkets föreskrifter och EG-direktivet för rening av avloppsvatten från tätorter.

Miljösamverkan Sveriges projekt ”Provtagning och flödesmätning vid avloppsreningsverk” har syftat till att

- öka kvaliteten på provtagningen och flödesmätningen vid avloppsreningsanläggningar så att rättvisande resultat kan redovisas,
- höja kunskapsnivån hos tillsynsmyndigheterna och verksamhetsutövarna samt
- uppnå en effektivare tillsyn med bättre kvalitet.

Projektet har tagit fram ett handläggarstöd med tillhörande checklista samt genomfört en tillsynskampanj. Arbetet inleddes i maj 2019 och avslutades i februari 2021. Projekttiden har förlängts i två omgångar med anledning av pandemin.

Målgrupp för projektet har varit tillsynshandläggare för tillståndspliktiga avloppsreningsanläggningar, både på länsstyrelsenivå och kommunal nivå.

Följande personer har varit med i projektgruppen:

Lovisa Ahlsten, Länsstyrelsen Skåne (t.o.m. 2019)

Anders Brännström, Länsstyrelsen Kronoberg

Henrik Eidestedt, Länsstyrelsen Västmanland

Andreas Ekberg, Länsstyrelsen Dalarna

Eva Griphammar-Westberg, Länsstyrelsen Västra Götaland

Gunbritt Nilsson, Länsstyrelsen Jämtland

Jenny Nordvoll, Länsstyrelsen Västerbotten (t.o.m. augusti 2019)

Hans Sandberg, Länsstyrelsen Västerbotten (fr.o.m. 2020)

Anna Maria Sundin, Naturvårdsverket (t.o.m. 2019)

Anna Myhr, Naturvårdsverket (fr.o.m. 2020)

Ingela Höök, projektledare, Miljösamverkan Sverige

Det material som arbetats fram i projektet finns utlagt på Miljösamverkan Sveriges webbplats www.miljosamverkansverige.se

Upplägg av tillsynskampanj

Tillsynskampanjen har byggts upp av fyra delar:

- Planering
- Testkampanj
- Genomförande
- Uppföljning

Planering

En ”blänkare” om kampanjen skickades ut via e-post i juni 2019 till länsstyrelser och kommuner. Under hösten fortsatte vi kommunikeringen om kampanjen till tillsynsmyndigheter och andra berörda, bland annat genom att använda följande kanaler:

- Webb
- E-post
- Nyhetsbrev
- Länsstyrelsernas samverkansytor för avlopp och tillsynsvägledning
- Naturvårdsverkets sju regionala träffar om föreskriften om avloppsrening

Under september 2019 ordnade vi även en resursbrevlåda dit tillsynsmyndigheter och andra intresserade kunnat höra av sig med frågor om kampanjen.

En formell anmälningsmöjlighet till kampanjen öppnades i oktober 2019. Anmälan stod öppen fram till årsskiftet 2019/2020. Totalt anmälde sig 127 personer vid 95 tillsynsmyndigheter till kampanjen. De 95 tillsynsmyndigheterna representerade i sin tur 14 länsstyrelser och 110 kommuner.

Testkampanj

Parallellt med planeringen av tillsynskampanjen arbetade projektgruppen fram stödmaterial i form av ett handläggarstöd med tillhörande checklista. Detta material testades av några deltagare i projektgruppen i slutet av hösten 2019. Materialet testades även av några kommuner och länsstyrelser som inte var representerade i projektgruppen.

Genomförande

Den 4 februari 2020 anordnade vi ett webinarium för dem som anmält sig till tillsynskampanjen. Vid webinariet presenterades dels det material som tagits fram som stöd, dels upplägget av kampanjen. Kampanjen skulle till att börja med bara pågå under en tid av två månader, från mitten av februari till mitten av april 2020. Pandemin medförde emellertid att vi redan i mars valde att förlänga kampanjtiden med ett halvår till mitten av oktober 2020.

Efter sommaren nåddes vi av besked att en del tillsynsmyndigheter behövde ännu längre tid på sig för att planera och genomföra sitt arbete efter vårens till stor del inställda tillsyn. Vi bestämde oss därför för att förlänga tillsynskampanjen ytterligare till och med november. Totalt har kampanjen därmed pågått vecka 8–48.

Under hela kampanjtiden har resursbrevlådan varit öppen och vi har successivt lagt ut svar på inkomna frågor på Miljösamverkan Sveriges webbplats.

Uppföljning

Redan vid kampanjstart i mitten av februari 2020 presenterade vi de frågor som vi önskade svar på från deltagarna för att kunna följa upp kampanjen. Det var därefter möjligt att svara på en digital enkät. När enkäten stängdes vecka 50 år 2020 hade vi fått in 69 svar från 11 länsstyrelser och 53 kommunala tillsynsmyndigheter, dvs 64 av 95 anmälda tillsynsmyndigheter svarade på enkäten.

Uppföljning av tillsynskampanj

Övergripande

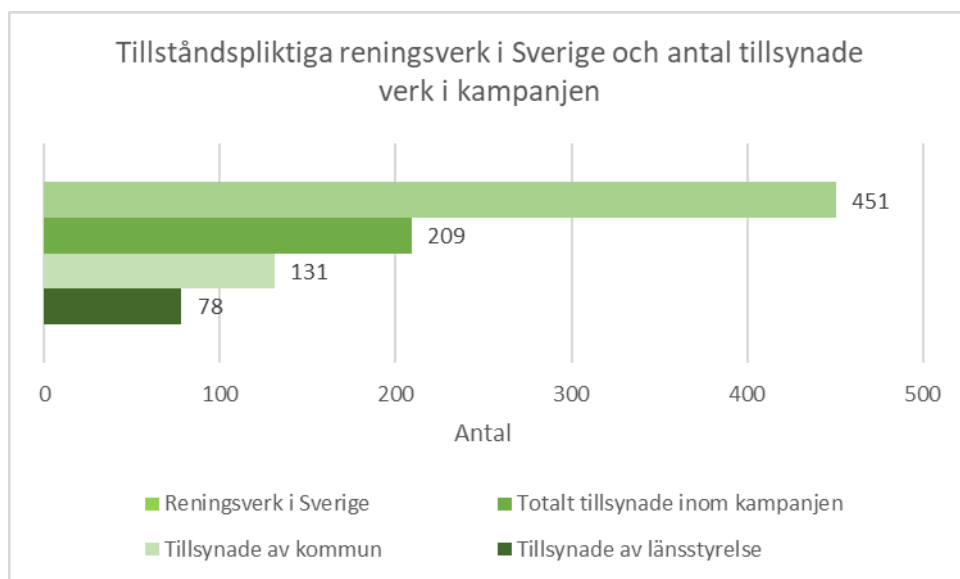
Enligt Svenska miljörapporteringsportalen (SMP) finns 451 tillståndspliktiga avloppsreningsverk i Sverige. I tillsynskampanjen har endast tillståndspliktiga avloppsreningsverk tillsynats (anmälningspliktiga avloppsreningsverk omfattats alltså inte av denna tillsynskampanj).

Länsstyrelsen ansvarar för tillsynen av tillståndspliktiga avloppsreningsverk. Kommuner kan överta tillsynen och idag är fördelningen av tillsyn över tillståndspliktiga avloppsreningsverk mellan länsstyrelser 42% och kommuner 58%. I exempelvis Uppsala län och Hallands län har kommunerna övertagit tillsyn på alla tillståndspliktiga avloppsanläggningar.

Vid kampanjen har 11 länsstyrelser och 53 kommunala tillsynsmyndigheter rapporterat att de genomfört tillsyn medan 31 anmälda tillsynsmyndigheter inte har svarat på enkäten. Vi vet inte om det beror på att de inte genomfört tillsyn eller om de bara låtit bli att rapportera. Vi väljer i denna rapport att bara ta hänsyn till vad som rapporterats in.

Många kommunala tillsynsmyndigheter och länsstyrelser har tillsynat flera avloppsanläggningar, i jämförelse har varje länsstyrelse tillsynat i snitt 7 anläggningar och kommunala tillsynsmyndigheter 2,5 anläggningar. Deltagande länsstyrelser och kommunala tillsynsmyndigheter redovisas i bilaga 1.

Totalt har det registrerats att 209 tillståndspliktiga avloppsreningsverk har besökts i denna tillsynskampanj, 131 st (63%) av dessa har kommuner besökt och 78 st (37%) har länsstyrelser besökt, se figur 1.

Figur 1: Diagrammet visar antalet tillståndspliktiga avloppsreningsverk i Sverige och antalet tillsynade reningsverk inom detta projekt. Vidare visas uppdelningen av antalet tillsynsobjekt inom projektet mellan kommuner och länsstyrelser.

Resultat

För en fullständig redovisning av enkätfrågorna, se bilaga 2. Fråga 3–7 handlar om resultat av den tillsyn som bedrivits medan fråga 9–17 handlar om synpunkter på tillsynskampanj, handläggargröd och checklista. Av misstag ställdes inte fråga 8 där man skulle ha kunnat specificera andra brister än de i enkäten föreslagna alternativen.

Resultat av tillsyn

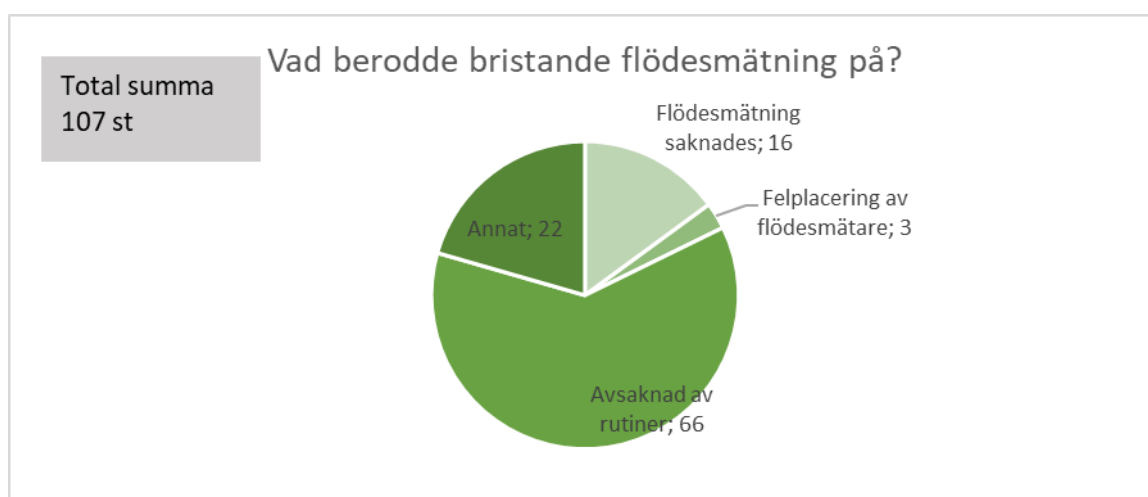
Tillsynen redovisas i frågorna 3–7. Frågorna 3–5 redovisar tillsyn av flödesmätning och frågorna 6–7 redovisar tillsyn av provtagning. Flera brister kan redovisas för samma anläggning, varför totala antalet brister kan vara fler än antalet tillsynade verk.

Enligt enkätsvaren noterades brister i flödesmätning vid 60 reningsverk och brister vid provtagningen vid 105 reningsverk, se tabell 1.

Tabell 1: Tabellen visar antalet tillsynade reningsverk och antalet reningsverk som hade brister inom flödesmätning och provtagning.

	Totalt tillsynade reningsverk	Reningsverk med bristande flödesmätning	Reningsverk med bristande provtagning
Antal	209	60	105
Procentuell fördelning	100 %	Ca 30 %	Ca 50 %

En sammanställning av frågorna 3–5 avseende flödesmätning redovisas i figur 3. Det totala antalet redovisade brister var 107, vilket innebär att de reningsverk som hade brister gällande flödesmätning i snitt hade ca 2 brister. Mer än hälften av bristerna avsåg avsaknad av rutiner (66 av 107). 16 brister noterades gällande avsaknad av flödesmätning och 3 brister gällande felplacering av flödesmätare. 22 brister noterades gällande andra orsaker. Av de 10 fritextsvar som inkommit handlar de flesta om att flödesmätning saknas på ett eller annat sätt, trots att detta finns som svarsalternativ.

Figur 2: Fördelningen av brister avseende flödesmätningen som framkommit vid tillsyn fördelat på olika kategorier.

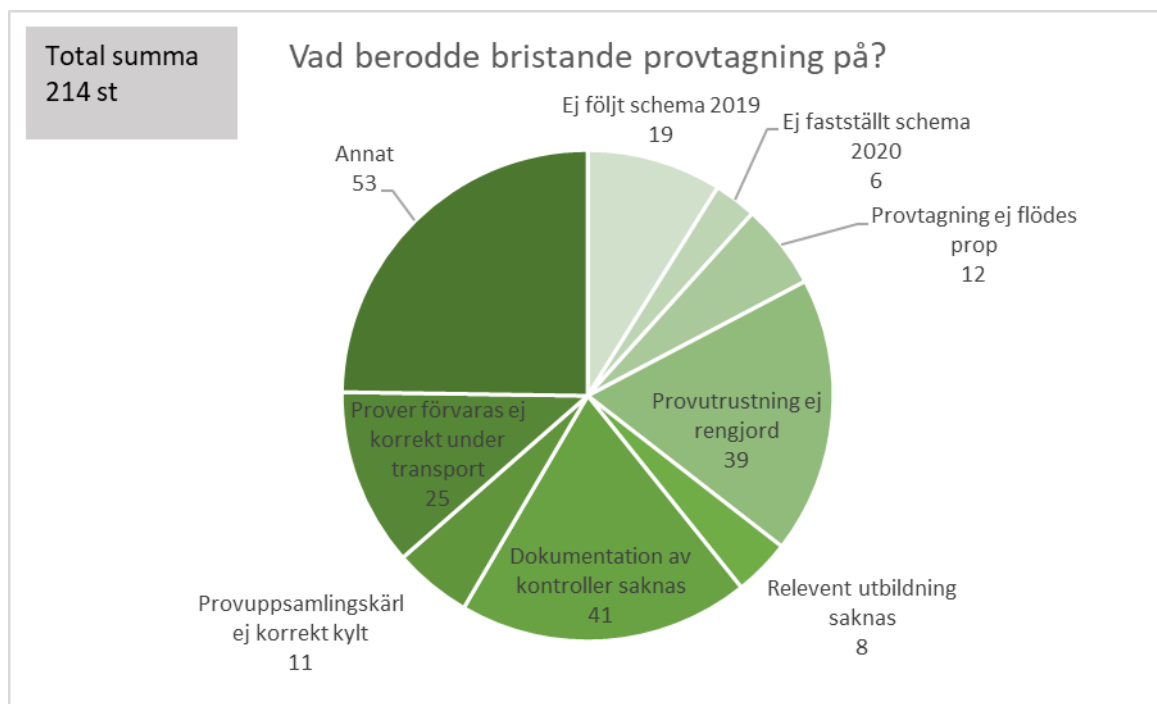

En sammanställning av frågorna 6–7 avseende provtagning redovisas i figur 4. Det totala antalet redovisade brister var 214 stycken, vilket innebär att de reningsverk som hade brister gällande provtagning i snitt hade ca 2 brister. Orsakerna till den bristande provtagningen varierade. Bristande dokumentation och ej rengjord provutrustning var vanliga brister vid reningsverken (41 respektive 39).

Övriga brister gällande provtagning avser inkorrekt förvaring vid transport (25), bristande hantering av flödesscheman (25), flödesmätningen är inte flödesproportionerlig (12), och bristande kylning (11).

En annan brist som noterades var att personalen saknar relevant utbildning.

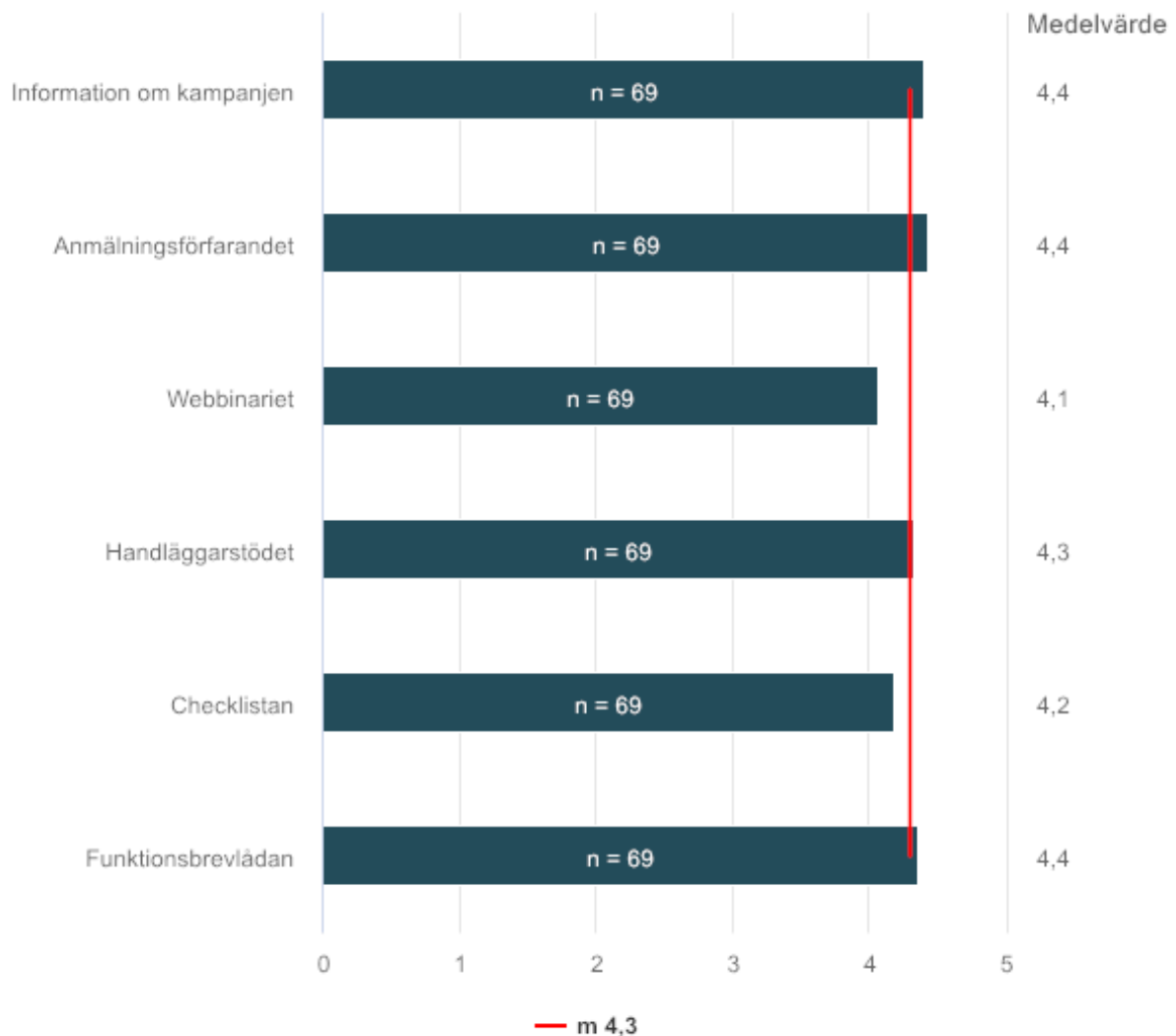
Ett svarsalternativ var ”Annat” där 53 brister har noterats vilket beror på andra orsaker än de i enkäten föreslagna alternativen. Av misstag ställdes inte fråga 8 där det fanns möjlighet att specificera skälet till dessa brister.

Figur 3: Fördelningen av brister avseende provtagningen som framkommit vid tillsyn fördelat på olika kategorier.

Synpunkter på tillsynskampanj, handläggars stöd och checklista

9. Hur var din erfarenhet av tillsynskampanjen?

Figur 4: 1 = Dålig erfarenhet, 5 = God erfarenhet. N är antalet svar. Det röda lodräta sträcket visar det sammanlagda medelvärdet = 4,3.

10. Vad kunde vi ha gjort bättre? (Tillsynskampanjen överlag)

Vi fick in 20 fritextsvar på denna fråga. Nedan redovisas ett urval av dessa.

- Handläggarsstödet är halvbra. Ganska krångligt. Är man inte helt insatt från början så är det ganska svårt att hänga med.
- Handläggarsstödet borde ha korrelerat bättre till checklistan.
- Mer utvecklad checklista - det var många slutna frågor.
- Checklistan hade gärna fått ha ännu mer precisa frågor, fast jag vet ju att det är svårt. Men när jag nu får önska så här i efterhand, när erfarenheterna väl har vunnits...
- Ett förslag och önskemål vore att få checklistorna digitala så att man enkelt kan sammanställa svar.
- Checklistan skulle kunna korrelera bättre med svarsenkäten.
- Frågorna i uppföljningen kunde varit bättre utformade. Det blev lite otydligt.

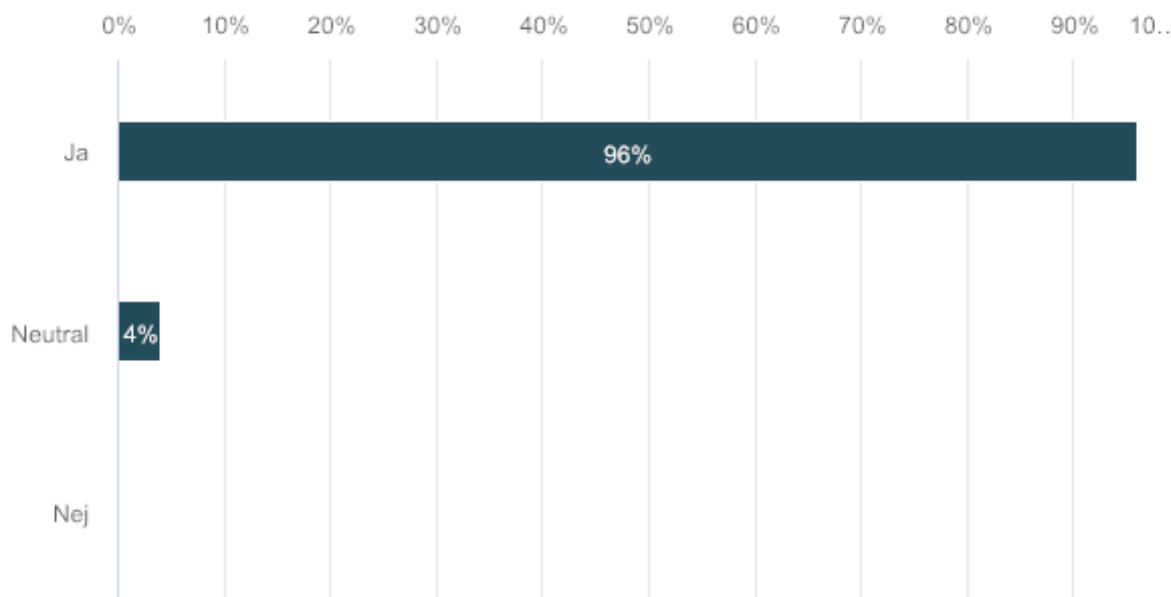
- Lite mer detaljerade frågor i enkäten och lite mer förklaring vad man menar med frågorna.
- Det kunde ha tryckts ännu mer på att man behövde ha "örn-koll" på handläggarsstödet och checklistan för att kunna genomföra en proffsig tillsyn. Mycket inläsning krävdes för mig, men det var lärorikt!
- Mer detaljer och förklaringar i handläggarsstödet skulle vara önskvärt. Ett extra inledande webinarium för oss som var helt nya på området hade varit önskvärt. Vi skulle tro att det finns fler små kommuner som har hög omsättning på personal och anställer många nyutbildade som inte har någon kunskapsbank i personalgruppen.
- Vid webinariet hade vi väntat oss att ni skulle ta upp andra frågor som inte fanns med i handläggarsstödet.
- Vår länsstyrelse satte ihop ett möte under hösten där vi kunde diskutera tillsynsbesöken och eventuella problem. Det hade varit bra att under tillsynskampanjens gång sätta ihop mindre diskussionsgrupper från hela landet.
- Eftersom kampanjen blev väldigt mycket förlängd så hade det varit bra med lite mer uppföljning och information.
- Brevlådan var bra, men det hade varit ännu bättre om man hade kunnat sortera FAQ till exempel enbart utifrån ämnen. Nu var ämnena istället i kronologisk ordning enbart. Bra att frågorna ändå faktiskt VAR ämnesindelade, annars hade det varit för bökigt att leta svar.

11. Vad gjorde vi bra? (Tillsynskampanjen överlag)

Vi fick in 38 fritextsvar på denna fråga. Nedan redovisas ett urval av dessa.

- Tyckte det var ett väl genomarbetat underlag och handläggarsstödet fungerar att använda för andra verksamheter som har liknande och utsläpp. Har spridit detta vidare bland kollegor som också uppskattat det.
- Handläggarsstödet var användarvänligt och relevant. Checklistan var lätt att följa ute på besöken.
- Bra handläggarsstöd och checklista.
- Checklistan var enkel att följa och att det fanns möjlighet att se webinariet flera gånger så att man kunde titta på det när tillsynen närmade sig.
- Väldigt bra initiativ att vi tillsynade ett område som annars inte är i fokus. Bra checklista och handläggarsstöd. Bra att checklistan var skrivbar så att det var enkelt att fylla i den via datorn.
- Tycker verkligen att denna tillsynskampanj var givande. Var ett väl genomarbetat handläggarsstöd och ni skickade bra information projektet igenom.
- Bra med ett projekt där tillsynen fokuseras på ett visst område. Ger nya kunskaper och erfarenheter både för tillsynsmyndighet och verksamhetsutövare.
- Jättebra att ta ett samlat grepp om en sådan här svår/krånglig fråga som provtagning faktiskt är.
- Bra att det äntligen blev en tillsynskampanj då detta är anläggningar som finns i alla kommuner.
- Bra med en tillsynskampanj om flödesmätning och provtagning för vår egen del så att det blir lika över hela landet.
- Bra att det är en landsomfattande tillsynskampanj.
- Väldigt bra information i början av projektet.
- Resursbrevlådan har varit jättebra! Lätt att tillgå och snabba bra svar. FAQ var också bra att tillgå.
- Kanon med snabba svar på resursbrevlådan, det var riktigt lyxigt att få svar från projektet omgående.
- Bra att hemsidan är tillgänglig för alla både verksamhetsutövare och inspektörer.
- Det var bra att kampanjen förlängdes i och med pandemin, så att vi fick mer tid till att utföra tillsynen.
- Tycker att det mesta var bra!

12. Har du haft hjälp av handläggarstödet?

Figur 5: Svaren visar att 96 % av de som svarat på enkäten hade hjälp av handläggarstödet vid tillsynen.

13. Är det något/några delkapitel eller områden som saknas? Beskriv gärna i så fall vad som saknas.

Vi fick in 19 fritextsvar på denna fråga. Nedan redovisas ett urval av dessa.

- Inget som direkt saknas men handläggarstödet och checklistan borde ha korrelerat bättre till varandra.
- Vägledning kring mätning/beräkning av brädd på ledningsnät. Tex. vad som är en tillräckligt bra metod för beräkning och hur den ska utformas?
- Vi saknade beskrivning av hur kalibreringen av flödesmätare ska göras och hur ofta. Vi har fått information om att det är både svårt att göra på ett tillförlitligt sätt och kostsamt.
- Vi hade gärna sett fler förklarande bilder och mer detaljerade beskrivningar. Vi har haft lite svårigheter att sätta oss in i dels hur provtagningen ska fungera (flödesproportionell eller tidsstyrd), dels det här med bräddning/bräddpunkter.
- Utveckling av provtagning av bräddat vatten i och vid reningsverket. Upplevs som problem i vissa reningsverk.
- FAQ har kompletterat handläggarstödet på ett bra sätt med konkreta exempel.
- Svårt att tolka frågorna i checklistorna och översätta dessa till avloppsreningsanläggningar i Jämtlands län då dessa ofta inte är konventionella verk. Det vore bra med större utrymme för kommentarer där vi skulle kunna beskriva vad man gör istället. Styrda/slutna frågor gör det svårt att tolka frågorna. Handläggarstödet skulle kanske ha kunnat tagit upp lite olika exempel att ha som vägledning.
- Handläggarstödet skulle ha kunnat vara bättre för nya handläggare med begränsad erfarenhet av tillsyn av avloppsreningsverk.
- Flödesmätning borde varit mer genomarbetat och med mer teknisk information.
- Bättre förklaring till vad bristfällig provtagning innebär. Där har jag sett brister som rejekt på inkommande, kalibrering av termometrar, för få uttag av delprover, ej genomskinliga provtagnings slangar, dåligt omblandat vid provtagningspunkt, för långt avstånd mellan provtagare och provtagningspunkt, representativitet som alternerande dagar.

14. Är det något kapitel som ni tycker ska ändras eller utvecklas mer? Beskriv gärna kortfattat på vilket sätt.

Vi fick in 26 fritextsvar på denna fråga. Nedan redovisas ett urval av dessa.

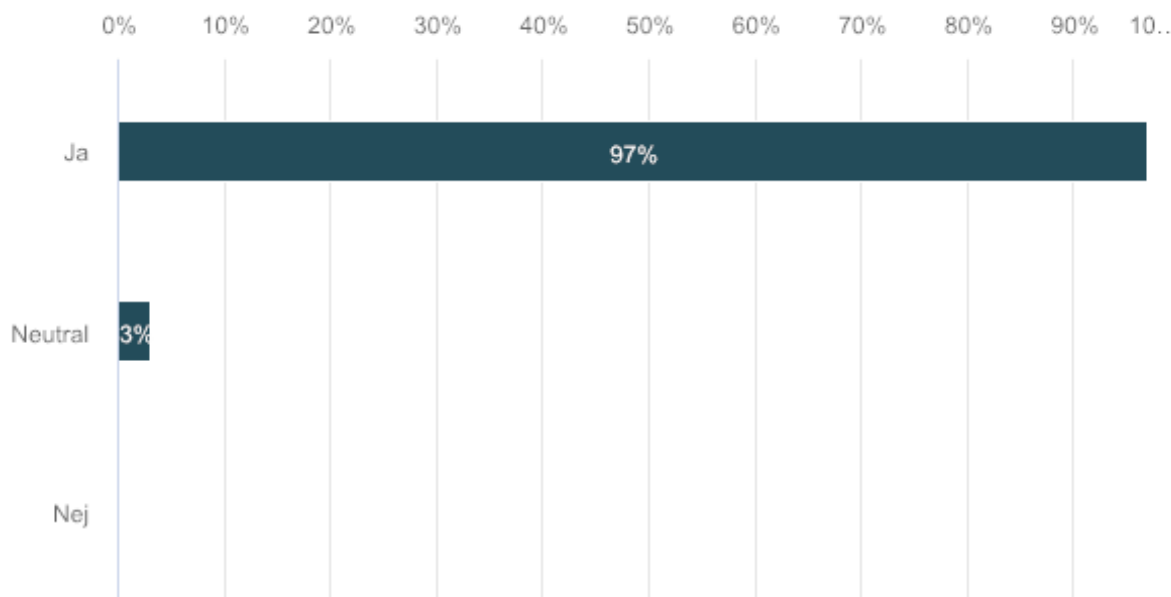
- Det som saknades i handledningen framkom ofta när man läste FAQ. Om handledningen ska revideras kan det vara lämpligt att utgå från FAQ.
- Provtagning enligt provtagningschema. Vikten av helgprover eftersom det verkar svårt att göra på grund av bemanning.
- Provtagningspunkt kring återföring av rejektvatten råder det delade meningar om var den ska vara.
- Gärna argument till varför provtagning ska göras på bräddat före reningsverket, som verksamhetsutövare anser ha samma halter som inkommande när inget vatten tillkommer. Samma med flödesmätning på inkommande respektive utgående, om det inte finns något delflöde som försvinner inne i verket.
- Bra att det är kortfattat. Det finns ju referenser för den som vill grota ner sig i något avsnitt.
- Beskrivningen av flödesproportionell provtagning kunde ha varit tydligare och mer förklarande.
- Kap 3. Informationen i FAQ:n om helgprover och dygnsprover kunde varit med direkt i handläggarstödet. Detta var lite otydligt i stödet.
- Hade gärna sett utförligare text kring inkommande provtagning och hur de ska tas ut då det inte står så mycket i föreskriften, tänker tids-/flödesproportionellt.
- Val av provtagningspunkt hade kunnat utvecklas mer, och mer bilder med exempel hur det kan se ut. Både från äldre och nyare reningsverk. Jag hade svårt att förstå avsnittet om bräddpunkter "i" eller "vid" reningsverket.
- Flödesmätning och beräkning skulle kunna beskrivas mer. Utifrån de frågor som kommit in i resursbrevlådan så är det nog dessa delar som behöver utvecklas.
- Jag tycker det med flödesmätning var jättesvårt att förstå och göra bedömningar. Där skulle jag ville ha en bättre kunskap genom utbildning. Vi borde kunna få ha en utbildning om provtagning och flödesmätning på Skype genom att bjuda in en föreläsare.
- Har inte handläggarstödet framför mig nu, men tänker att det kunde vara lite mer teknisk teori kring och styrkor/svagheter med olika flödesmätningssmetoder (Parshall, skibord, magmätare).

15. Upplever du något avsnitt som onödigt/överflödigt? Motivera gärna ditt svar.

Vi fick in 9 fritextsvar på denna fråga. Nedan redovisas ett urval av dessa.

- Avsnittet om flödesmätning var lite väl ingående rent tekniskt i förhållande till projektets syfte.
- Kapitel 4.1 och 4.2 var väldigt långa och invecklade och det fanns inga frågor i checklistan om detta. Dessa hade kunnat vara en bilaga som man kunde ha satt sig in i om man hade velat fördjupa sina kunskaper.
- Nej, vi tycker att allt som står i handläggarstödet är nödvändigt och hjälpsamt.

16. Har du haft stöd av checklistan?

Figur 6: Svaren visar att 97 % av de som svarat på enkäten hade hjälp av checklistan vid tillsynen.

17. Finns det någon del i checklistan som behöver förbättras?

Vi fick in 24 fritextsvar på denna fråga. Nedan redovisas ett urval av dessa.

- Nej, jag tycker den är toppen och väldigt pedagogiskt att det under nästan varje fråga står vilken § den är kopplad till!
- Vi omarbetade en del i checklistan och bröt ner vissa frågor som var väldigt breda. Då inspektionen är väldigt omfattande tyckte vi det var bra med en mer nedbruten checklista med "små" frågor så att man inte behövde ha allt i minnet. Vi la även till och separerade allt som omnämndes i föreskriften och handläggarstödet som "bör" och "ska".
- Är man grön på checklistor känns den mager. Jag hade behövt göra fler besök för att kunna använda listan mer optimalt, men vi har bara tillsyn på ett avloppsreningsverk.
- Inget direkt men checklistan kunde förutom laghänvisningar mm även hänvisa till motsvarande avsnitt i handläggarstödet om de överensstämde bättre.
- Vi tycker checklistan var bra och lätt att följa.
- Fler öppna frågor. Kunde varit fler frågor om flödesmätningen.
- Frågorna kring provtagning på veckans alla dagar kan utvecklas.
- Svårt med checklistor generellt. Ibland två frågor i samma fråga där svaret kan bli både "ja" och "nej".
- Bra att titta på varje enskild provtagningspunkt för sig.
- Checklistan var bra i grunden, men det är svårt att utvärdera den då vi bara hade ett reningsverk att tillsyna. Det hade känts bättre om vi hade kunnat testa den på fler verk för att få in rutinen.
- Nej, väldigt bra med informationsrutorna.
- Hade gärna tagit lite extra hjälp med samlade bedömningsidan. Verksamhetsutövare tar prover och gör mätningar men kanske brister i någon liten del, och hur det kan påverka den samlade bedömningen.
- Borde finnas kommentar till flera frågor, (till exempel frågan "beräknas utsläppen genom flödesviktning?" och "finns rutiner för djupfrysning /konservering?" och "genomförs provtagning, flödesmätning och analyser enligt kraven i NFS 2016:6").

- I checklistan finns en fråga om vid transport av vattenprover till utomstående analyslaboratorium. Man kanske skulle kunna ta bort utomstående eftersom vissa även har lokala laboratorier.
- Mallen till checklistan var tungjobbad.
- Generellt bra med en checklista men den skulle gärna få rimma lite bättre med uppföljningen till exempel.
- Flera frågor har ologisk struktur och ordning. Olämpligt med en fråga om det finns påväxt (rätt svar nej) och sedan en fråga om behållaren är rengjord (rätt svar ja), det är upplagt för att man svarar fel.

Slutsatser

Resultat av tillsyn

Nära hälften (46 %) av alla tillståndspliktiga reningsverk i Sverige har tillsynats under kampanjen, vilket ger en bra representation av reningsverken. Därför bedöms resultaten återspegla tillståndet för reningsverken rent allmänt i Sverige.

Det är få frågor i svarsenkäten som belyser själva tillsynen, vilket gör att djuplodande slutsatser inte kan dras. Det kan dock konstateras att bristerna är många inom tillsynade områden.

En tredjedel (30 %) av tillsynade reningsverk har bristande flödesmätning. Det kan dock vara svårt att granska mätosäkerheten i flödesmätningen varför konstaterade brister i första hand gäller avsaknad av rutiner och att flödesmätning saknas. Det är till exempel få brister noterade av felplacerade flödesmätare, men detta kan vara svårt att bedöma på plats.

Provtagning är betydligt enklare att granska jämfört med flödesmätning och hälften av de tillsynade reningsverken har brister. Den vanligaste rapporterade bristen är ”Annat”, men dessvärre har inte fritextsvaret med skäl för detta kommit med i enkäten. Vi kan därför inte göra någon bedömning av vad ”Annat” består av. Andra vanliga brister är att provtagningsutrustningen inte är rengjord, att provhanteringen inte är korrekt, att det finns brister gällande provtagningschema och att det saknas dokumentation.

Det bedöms som oroande att det är så pass stora brister vid provtagningen, eftersom detta kan få stora konsekvenser för uppfyllandet av villkor i tillstånd samt krav i avloppsdirektivet. En korrekt flödesmätning är också direkt avgörande för detta. Dessutom är det nödvändigt att flödesmätning och provtagning är korrekt för att kunna drifva ett avloppsreningsverk och bedöma dess process.

Handläggargröd och checklista

Det är tydligt att det fanns ett behov av handläggargröd och checklista i tillsynen av provtagning och flödesmätning vid avloppsreningsverk. Behovet upplevs ha funnits hos både kommuner och länsstyrelser. Utifrån de synpunkter som framkommit i enkäten framgår att de flesta varit mycket nöjda med både handläggargrödet och checklistan.

Vid framtagandet av handläggargrödet har vi saknat nyare och aktuell referenslitteratur. Vi har utgått från de gamla allmänna råden, som förvisso bedömts som relevanta, men litet problematiskt då de är upphävda. Vi har även använt oss av rapporter som var underlag till de allmänna råden. Två av oss i projektgruppen gick även kursen för provtagare, men den innehöll inga direkta nyheter. Vissa områden är svårare att utföra tillsyn inom, exempelvis om hur flödesmätning ska bedömas på plats.

Det finns också frågor som är oklara och där vi ser behov av förtydligande från Naturvårdsverket. Det gäller bland annat helgprovtagning, provtagning av bräddning i och vid avloppsreningsverk samt möjligheter till undantag enligt 24 §.

Vi har också saknat tillgång till gällande standarder då det behöver köpas in. Som det är nu behöver varje tillsynsmyndighet köpa in en standard för varje parameter. Standarderna är personliga och får inte kopieras. Det ser vi som problematiskt.

Synpunkterna som har kommit in på handläggargrödet har överlag varit positiva. Någon har dock önskat lite tydligare vägledning på detaljnivå medan någon har tyckt att det varit för tekniskt och detaljerat. Framför allt har det gällt flödesmätningen. Vår slutsats kring att synpunkterna varierar är att handläggarna både på kommuner och länsstyrelser har olika erfarenhetsnivå. Vissa uppdateringar har gjorts av handläggargrödet, bland annat kring helgprovtagning och kalibrering av flödesmätare.

Checklistan har generellt fått bra omdömen. Efter synpunkter har checklistan uppdaterats med hänvisning till handläggargrödet.

Inför uppstarten av tillsynskampanjen höll vi webinarium om projektet, handläggarstödet och checklistan för de som anmält sig till kampanjen. Det var överlag positiva reaktioner efteråt.

FAQ Frågor och svar

Inför kampanjen upprättades en resursbrevlåda för deltagarna i syfte att ställa frågor om kampanjen och tillämpningen av handläggarstödet och checklistan. Vår bedömning vid slutet av kampanjen är att brevlådan användes flitigt för stöd vid tillämpningen.

Vidare upprättades en FAQ (Frequently Asked Questions) i form av en excel-fil, som utgick från frågorna och svaren från resursbrevlådan. Totalt lades 41 frågor in i FAQ:n som kategoriserades i sex olika kategorier¹. Antalet frågor i FAQ:n kan inte anses reflektera det verkliga antalet som inkom till brevlådan. Detta eftersom det inkom flera liknande frågor där tidigare svar återanvändes.

Däremot är det tydligt att kategorin ”Provtagning” var dominant vad gällande typ av frågor. Av samtliga som lades in i FAQ:n var 66 % av frågorna inom den kategorin. En viss felmarginal kan finnas i detta då flera frågor handlar om provtagning men hänvisar till något som skrivits i handläggarstödet. Då har vi gjort en bedömning var frågan ska hamna. Återkommande frågor inom denna kategori går att härleda till svar som inte uttryckligen framgår av lagtexten eller officiella vägledningar, exempelvis:

Fråga:

Har ni någon kommentar till hur man ska hantera missade prover när det ska tas ett veckoprov per vecka? Då finns inget utrymme att ta extra prover för att täcka upp för eventuella missar.

Svar:

Inom ramen för egenkontrollen kan det argumenteras för att uttagna prover bör sparas för att, vid behov, möjliggöra omprov.

Svaret på frågan kan inte direkt återfinnas i Naturvårdsverkets föreskrift NFS 2016:6 utan istället behövs en koppling till egenkontrollen. Andra frågor som berört bedömningar som inte direkt framgår av lagtexten, har varit:

Fråga:

Hur många helgprover måste tas under ett år för att motsvara kravet på representativitet i 13 § NFS 2016:6. Tre av sju? En av fem? Annat?

Denna typ av frågor får ändå bedömas varit förväntade då bedömningsgrunderna ofta är det som efterfrågas vid generell tillsynsvägledning.

Från enkäten framgår att FAQ:n och resursbrevlådan varit ett uppskattat element och att en övervägande majoritet har haft nytta av möjligheten att ställa frågor:

FAQ har kompletterat handläggarstödet på ett bra sätt med konkreta exempel.

Ett av målen med FAQ:n var att kunna erbjuda ett komplement till det framtagna materialet och framförallt stötta deltagarna i tillämpningen och bedömningarna. Av enkätsammanställningen kan det antas att projektet har fyllt målbilden avseende hanteringen av frågor.

Upplägg av tillsynskampanj

Genomgående av de svar vi fått in förstår vi att kampanjen varit uppskattad. Många trycker på att det är bra att tillsynen avgränsades till en viss fråga och att kampanjen var landsomfattande.

Tillståndspliktiga avloppsreningsanläggningar finns i hela landet och många kommuner har delegation på denna tillsyn. Tillsyn av provtagning och flödesmätning uppfattas också som en svår fråga att bedriva tillsyn över varför en tillsynskampanj är ett led i att få tillsynen mer lika över landet.

---

¹ Kategorierna var: Bräddning, Checklista, Flödesmätning, Handläggarstöd, Provtagning och Tillsynskampanj

Vi förstår av enkätsvaren att de flesta är nöjda med upplägget av kampanjen, även om det också kommit in förbättringsförslag. Resursbrevlådan har varit extra mycket uppskattad av deltagarna, att det under hela tillsynskampanjen har funnits möjlighet att ställa frågor till projektgruppen. Frågor och svar har löpande lagts ut på Miljösamverkan Sveriges hemsida så att alla enkelt kunnat ta del av dem.

Pandemin har påverkat kampanjen i allra högsta grad. En kampanj som var tänkt att genomföras under en kort och begränsad tid av två månader sträckte till slut ut sig över drygt tio månader. Vi konstaterar att den förlängda kampanjtiden ändå i det stora hela varit till gagn för genomförandet. Påpekanden har emellertid kommit att tillsynsmyndigheterna gärna sett en högre aktivitet från projektgruppen under hela kampanjtiden, vilket vi håller med om hade varit bra. Det hade dock inneburit ett än högre anspråk på projektdeltagarnas tid. Normalt är insatsen 3–4 veckor per deltagare i de projekt Miljösamverkan Sverige bedriver. I detta projekt redovisar deltagarna en betydligt högre insats.

Det vi främst saknat i egenskap av arrangör av kampanjen är funktionella och bra verktyg för genomförandet. Vi har varit hänvisade till den teknik som länsstyrelserna använder och som i första hand är anpassad till länsstyrelsernas verksamhet. Det hade varit lättare att genomföra kampanjen med teknik som fungerar lika bra för både länsstyrelser och kommuner. Det är också en komplex uppgift genomföra en kampanj inom ett område med cirka 150 tillsynsmyndigheter. Många gånger har det praktiska och administrativa varit tungrovt för projektgruppen.

Utblick

Avloppsreningsverken i Sverige står inför stora framtida utmaningar. Många av verken är gamla och byggdes på 60- och 70-talet. Enligt en ny rapport från Svensk Vatten ”Investeringsbehov och framtida kostnader för kommunalt vatten och avlopp” (2020) är investeringsbehovet inom VA-sektorn 23 miljarder kronor per år de kommande 20 åren. Även om avloppsreningsverken endast är en del av summan är investeringsbehovet enormt. Grundläggande för att drifva och bedöma ett avloppsreningsverks process är en korrekt flödesmätning och provtagning.

För närvarande har Sverige två överträdelseärenden emot sig gällande avloppsdirektivet initierade av kommissionen. Det ena har att göra med specifika avloppsreningsverk som inte klarar utsläppskraven och det andra handlar om införandet av avloppsdirektivet i svensk lagstiftning. Dessutom är avloppsdirektivet under omarbetning och kan till exempel komma att innebära skärpta krav gällande bland annat utsläppshalter. Slamdirektivet är även det under omarbetning och en ny EU-förordning om återanvändning av avloppsvatten börjar gälla om något år.

Detta tillsynsprojekt initierades av samverkansgruppen inom avlopp mellan Naturvårdsverket och deltagande länsstyrelser. Samverkansgruppen har sitt ursprung i den bristande efterlevnaden av avloppsdirektivet gällande tillståndspliktiga avloppsreningsverk i Sverige. Tillsyn och vägledning inom avlopp kommer fortsatt ha en viktig roll då stora förändringar förestår inom avloppsområdet.

Något som också kommer att påverka tillsyn och vägledning i hög grad är det pågående regeringsuppdraget om att främja en mer effektiv och enhetlig tillsyn enligt miljöbalken. Bland annat kommer en nationell tillsynsstrategi att arbetas fram inom ramen för uppdraget.

Miljösamverkan Sverige har tidigare arrangerat tillsynskampanjer men då enbart för länsstyrelser. Upplägget vid denna kampanj var ett nytt grepp från Miljösamverkan Sveriges sida med deltagare från såväl länsstyrelser som kommuner. Hur nationella tillsynsinsatser ska läggas upp på bästa sätt kommer dels studeras närmare av Miljösamverkan Sverige, dels ingå i det tidigare nämnda regeringsuppdraget.

Tillsynsmyndigheter som svarat på enkäten

Tillsynsmyndighet	Län
Karlskrona kommun	Blekinge län
Länsstyrelsen i Blekinge län	Blekinge län
Miljöförbundet Blekinge Väst	Blekinge län
Falu kommun	Dalarnas län
Gagnefs kommun	Dalarnas län
Leksands kommun	Dalarnas län
Ludvika kommun	Dalarnas län
Länsstyrelsen i Dalarnas län	Dalarnas län
Malung-Sälen kommun	Dalarnas län
Länsstyrelsen i Gävleborgs län	Gävleborgs län
Norrhälsinge miljökontor	Gävleborgs län
Ovanåkers kommun	Gävleborgs län
Söderhamns kommun	Gävleborgs län
Västra Gästriklands samhällsbyggnadsförvaltning	Gävleborgs län
Falkenbergs Kommun	Hallands län
Halmstads Kommun	Hallands län
Laholms kommun	Hallands län
Bräcke och Ånge kommun	Jämtlands län
Länsstyrelsen i Jämtlands län	Jämtlands län
Strömsunds kommun	Jämtlands län
Åre kommun	Jämtlands län
Östersunds kommun	Jämtlands län
Borgholms kommun	Kalmar län
Hultsfred-Vimmerby miljö- och byggnadsförvaltningen	Kalmar län
Oskarshamns kommun	Kalmar län
Torsås kommun	Kalmar län
Västerviks kommun	Kalmar län
Ljungby kommun	Kronobergs län
Länsstyrelsen i Kronobergs län	Kronobergs län
Växjö kommun	Kronobergs län
Bodens kommun	Norrbottnens län
Gällivare kommun	Norrbottnens län
Värmdö kommun	Stockholms län
Eskilstuna kommun	Södermanlands län
Katrineholms kommun	Södermanlands län
Nyköpings kommun	Södermanlands län
Arvika kommun	Värmlands län
Eda kommun	Värmlands län
Hagfors kommun	Värmlands län
Karlstads kommun	Värmlands län
Länsstyrelsen i Värmlands län	Värmlands län
Forshaga och Munkfors kommuners miljö- och byggnämnden	Värmlands län

Robertsfors kommun	Värmlands län
Säffle kommun	Värmlands län
Torsby kommun	Värmlands län
Länsstyrelsen i Västerbottens län	Västerbottens län
Skellefteå kommun	Västerbottens län
Umeå kommun	Västerbottens län
Vännäs kommun	Västerbottens län
Kramfors kommun	Västernorrlands län
Länsstyrelsen i Västernorrlands län	Västernorrlands län
Sundsvalls kommun	Västernorrlands län
Timrå kommun	Västernorrlands län
Borås Stad	Västra Götalands län
Dalslands miljö- och energikontor	Västra Götalands län
Kungsbacka kommun	Västra Götalands län
Länsstyrelsen i Västra Götalands län	Västra Götalands län
Miljösamverkan Östra Skaraborg	Västra Götalands län
Skara kommun	Västra Götalands län
Vänersborgs kommun	Västra Götalands län
Länsstyrelsen i Örebro län	Örebro län
Bergslagens samhällsbyggnadsförvaltningen	Örebro län
Sydnärkes Miljöförvaltning	Örebro län
Länsstyrelsen i Östergötlands län	Östergötlands län

Miljösamverkan
Sverige

Uppföljning av tillsynskampanjen Provtagning och flödesmätning vid reningsverk

Hej!

Denna enkätundersökning har som syfte att utvärdera den tillsynskampanj som Miljösamverkan Sverige anordnar inom ramen för projektet "Provtagning och flödesmätning vid avloppsreningsverk". För första gången riktas ett av MSS tillsynskampanjer även till kommunerna, vi är därför måna om att få in era upplevelser. Ta därför gärna några minuter och besvara denna enkät.

Tack på förhand!

1. Ange namn på tillsynsmyndighet *

- Alvesta kommun
- Arvika kommun
- Bodens kommun
- Borgholms kommun
- Borås Stad
- Bräcke och Ånge kommun
- Dalslands miljö- och energikontor
- Eda kommun
- Emmaboda kommun
- Eskilstuna kommun
- Falkenbergs Kommun
- Falu kommun
- Gagnefs kommun
- Gällivare kommun
- Gävle kommun
- Hagfors kommun
- Halmstads Kommun
- Hylte kommun

- Håbo kommun
- Härryda kommun
- Kalmar Kommun
- Karlskrona kommun
- Karlstads kommun
- Katrineholms kommun
- Kramfors kommun
- Kristianstads kommun
- Kungsbacka kommun
- Laholms kommun
- Leksands kommun
- Ljungby kommun
- Ljusdals kommun
- Ludvika kommun
- Luleå kommun
- Lycksele kommun
- Länsstyrelsen i Blekinge län
- Länsstyrelsen i Gävleborgs län
- Länsstyrelsen i Dalarnas län
- Länsstyrelsen i Kronobergs län
- Länsstyrelsen i Norrbottens län
- Länsstyrelsen i Värmlands län
- Länsstyrelsen i Örebro län
- Länsstyrelsen i Jämtlands län
- Länsstyrelsen i Kalmar län
- Länsstyrelsen i Stockholms län
- Länsstyrelsen i Västerbottens län
- Länsstyrelsen i Västernorrlands län
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län
- Länsstyrelsen i Östergötlands län
- Malmö stad
- Malung-Sälen kommun

- Marks kommun
- Hultsfred-Vimmerby miljö- och byggnadsförvaltningen
- Forshaga och Munkfors kommuners miljö- och byggnämnden
- Miljöförbundet Blekinge Väst
- Miljösamverkan Östra Skaraborg
- Mora Orsa Miljökontor
- Mörbylånga kommun
- Norrhälsinge miljökontor
- Nybro kommun
- Nyköpings kommun
- Oskarshamns kommun
- Ovanåkers kommun
- Robertsfors kommun
- Sala-Heby Bygg-Miljö
- Bergslagens samhällsbyggnadsförvaltningen
- Skara kommun
- Skellefteå kommun
- Strömsunds kommun
- Sundsvalls kommun
- Sunne kommun
- Sydnärkes Miljöförvaltning
- Säffle kommun
- Sätters kommun
- Söderhamns kommun
- Södra Roslagens miljö- och hälsoskyddskontor
- Tierps kommun
- Timrå kommun
- Torsby kommun
- Torsås kommun
- Umeå kommun
- Uppsala kommun
- Varbergs kommun

- Vindelns kommun
- Vänersborgs kommun
- Vännäs kommun
- Värmdö kommun
- Västerviks kommun
- Västra Gästriklands samhällsbyggnadsförvaltning
- Växjö kommun
- Åre kommun
- Älvdalens kommun
- Östersunds kommun
- Österåkers kommun
- Östhammars kommun

2. Hur många tillsynsobjekt besöktes under kampanjen? *

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- 15

3. Hur många bedömdes ha en bristfällig flödsräkning? *

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Provtagning sker ej genom flödesproportionell provtagning	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Provtagningsutrustning ej rengjord	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Relevant utbildning saknas för ansvarig personal	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dokumentation av funktionskontroller/underhållsåtgärder saknas	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Provuppsamlingskärlet förvaras ej korrekt nedkyllt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Prover förvaras ej korrekt nedkylda under transport	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

9. Hur var din erfarenhet av tillsynskampanjen? *

1 = Dålig erfarenhet, 5 = God erfarenhet

	1	2	3	4	5	Ingen erfarenhet
Information om kampanjen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Anmälningsförfarandet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Webbinariet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Handläggarstödet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Checklistan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Funktionsbrevlådan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Vad kunde vi ha gjort bättre? (Tillsynskampanjen överlag)

11. Vad gjorde vi bra? (Tillsynskampanjen överlag)

---

12. Har du haft hjälp av handläggarsstödet? *

Ja

Neutral

Nej

13. Är det något/några delkapitel eller områden som saknas? Beskriv gärna i så fall vad som saknas.

---

14. Är det något kapitel som ni tycker ska ändras eller utvecklas mer? Beskriv gärna kortfattat på vilket sätt.

---

15. Upplever du något avsnitt som onödigt/överflödigt? Motivera gärna ditt svar.

---

16. Har du haft stöd av checklisten? *

Ja

Neutral

Nej

17. Finns det någon del i checklisten som behöver förbättras?

**Miljösamverkan
Sverige**